

Aanknopingspunten

Deze module levert aanknopingspunten bij de volgende thema's:

- **Filosofische vragen**
- **Individualisme**
- **Originaliteit/creativiteit**
- **Amerika in de eerste helft van de twintigste eeuw**
- **Nieuwe vormgeving/vormen in de kunst**

Dimensies

- Feit en fictie
- Schoonheid en lelijkheid
- Autonoom en toegepast
- Ambachtelijk en industrieel
- Amusement en engagement
- Digitaal en analoog
- Individueel en coöperatief
- Traditie en innovatie
- Herkenning en vervreemding
- Monodisciplinair, multidisciplinair, interdisciplinair
- Lokaal en globaal

stArt

MUZIEK

Charles Ives

THE UNANSWERED QUESTION

DOMEIN A.
VERKENNING

56

Het stellen van vragen is vaak minstens zo moeilijk als het beantwoorden ervan, dat is wat de **componist** met dit stuk wil zeggen. Vragen over het leven, vragen naar betekenissen en waarden zijn heel belangrijke onderwerpen die je zo nu en dan helemaal in beslag nemen. Het zijn filosofische vragen, en deze componist wil zich daar ook vanuit de muziek mee bezighouden.

BELUISTER DE COMPOSITIE

1. Wat is je eerste indruk als je dit muziekstuk hoort? Geef een beschrijving van de sfeer die je ervaart.
2. Beluister de compositie nogmaals en volg daarbij het verloopschema (zie www.lambo.nl/kunstbronnen).
3. De trompet heeft een dominante rol in het geheel. Beschrijf die.
4. Welke andere blaasinstrumenten hoor je? Geef een beschrijving van hun samenspel. **(vwo)**
5. Bekijk de manier waarop de partijen voor de strijkinstrumenten zijn genoteerd. Klopt deze met datgene wat er klinkt? **(vwo)**
6.
 - a. Hoe kun je horen dat de trompet de vragen stelt?
 - b. Hoe kun je horen dat de andere blazers het antwoord geven?
 - c. Is de trompet 'tevreden' met de antwoorden? Verklaar dit nader.

De kunstenaar

Charles Ives (1874-1954) wordt gezien als de grondlegger van de Amerikaanse moderne muziek. Zijn vader was dirigent van een militaire kapel. Hij gaf hem zijn eerste muzieklessen. Charles ging muziek studeren maar durfde er toch niet zijn beroep van te maken. Hij was bang dat hij niet zijn eigen stijl zou mogen ontwikkelen. In plaats daarvan richtte hij een eigen verzekeringsmaatschappij op. In dit beroep was hij zeer succesvol, hij werd zelfs miljonair. Toch leefde hij sober en bleef trouw aan zijn principes en keuzes die hij maakte voor zijn stijl van componeren. In zijn vrije tijd componeerde hij veel muziek en was hij ook organist. Hij was een man die veel nadacht over het leven.

Tot 1918 componeerde hij veel, maar nadat hij in dat jaar zijn eerste hartaanval kreeg, componeerde hij nog nauwelijks. Hij stierf in 1954. Voor zijn muziek koos Ives vaak populaire melodieën en thema's die hij vervolgens op een geheel eigen manier verwerkte in zijn composities. Hij paste veel vernieuwingen toe in zijn muziek. Sterker nog: hij was vaak de eerste die iets nieuws invoerde (de 'tweespraak' uit *The Unanswered Question* is daar een voorbeeld van). Maar omdat hij tijdens zijn leven niet erg bekend was en zijn werk bijna nooit werd uitgevoerd, werd dit vaak pas achteraf ingezien. Pas aan het einde van zijn leven groeide zijn reputatie en werd zijn werk vaker uitgevoerd. Vanaf de jaren zestig kreeg hij de waardering die hij verdient.

Tegenwoordig wordt hij gezien als de grondlegger van de Amerikaanse twintigste-eeuwse muziek. Hij schreef allerlei soorten muziek (kamermuziek en orkestwerken), waarvoor hij zelfs een belangrijke compositieprijs (de Pulitzer Prize) kreeg. Charles Ives was een typisch twintigste-eeuwse componist die zocht naar nieuwe wegen voor het componeren, maar daarvoor ook teruggreep op tradities uit de negentiende eeuw.

Het kunstwerk

Oorspronkelijk had het stuk de titel *A Contemplation of a Serious Matter* of ook *The Unanswered Perennial Question*. De eerste versie stamt uit 1906, maar in 1908 werkte Ives het stuk om tot een compositie voor symfonieorkest. In de periode 1930-1935 maakte hij vervolgens een orkestversie van dit werk. De première vond plaats in 1946 samen met een aantal van zijn andere composities.

De compositie bestaat uit drie lagen:

- Een strijkkwartet/strijkcorkest;
- Een houtblazers;
- Een solotrompet.

De **strijkinstrumenten** vormen de basis van de compositie; zij spelen lange liggende **akkoordtonen**. Daarboven speelt de trompet zeven keer dezelfde **melodie**. De **houtblazers** reageren daar telkens op. Het is te horen dat het herhalen van de vraag door de trompet irritatie oproept bij de houtblazers, want hun reactie wordt steeds heftiger en steeds meer **dissonant**.

De strijkinstrumenten beelden het voortschrijden van de tijd uit terwijl de trompet de grote levensvraag stelt. De antwoorden van de houtblazers worden steeds gefrustreerder, totdat ze uiteindelijk de spot drijven met de vragensteller (de trompet) door zijn melodietje spottend te imiteren. Ives wil de zoektocht naar waarheid uitbeelden. Met zijn stuk laat hij horen dat het blijkbaar onmogelijk is om tot een bevredigend antwoord te komen.

7. Charles Ives wordt gezien als de grondlegger van de moderne Amerikaanse muziek.

a. (15) Ga op het internet op zoek naar duidelijke argumenten voor deze stelling.

b. (5) Hoe was dit te horen in deze compositie?

8. d. (10) Leg in je eigen woorden uit wat **bitonaliteit** en **polyritmiek** betekenen. (vwo)

e. (5) Komt dat in deze compositie voor? (vwo)

9. (30) Jullie gaan in een klein groepje een Facebookpagina ontwerpen voor Charles Ives. Het doel is om op die pagina een zo volledig mogelijk beeld te schep-
pen van Ives.

a. Maak een pagina waarin zijn bijzondere persoonlijkheid zo duidelijk mogelijk naar voren komt.

b. Post vervolgens berichten naar de pagina van de andere groepjes. De berichten die worden gestuurd moeten een muziekinhoudelijk onderwerp hebben.

10. (30) Zoek een paar afleveringen op van het tv-programma *Maestro*; hier wordt aandacht besteed aan de rol van de dirigent voor een orkest. Omdat het in deze compositie van Ives om een heel nieuwe stijl gaat, moet dit op een andere manier worden geleid. Hoe zal dat volgens jou het beste kunnen gebeuren? Gebruik hierbij de informatie die je van *Maestro* hebt geleerd.

11. (45) Op www.lambo.nl/kunstbronnen vind je een grafisch overzicht met emoticons. Gebruik dit werkblad om een eigen theatrale vertaling te maken van het vraag- en antwoordspel van de compositie van Ives. Dit kan met behulp van dans of door gebruik te maken van mime.

12. (20) Zoals hierboven al is gezegd beeldt de compositie een verhaal, een soort gesprek uit. Beschrijf hoe dit gesprek verloopt. Schrijf vervolgens een dialoog tussen twee personen die dezelfde opbouw heeft.

13. (60) Je gaat met een groepje een klein toneelstuk ontwerpen dat past bij de muziek van Ives. (vwo) Neem daarvoor de volgende stappen:

a. Luister naar de muziek en verbeeld je dat je instapt in een film waarin jij de hoofdrol speelt (dit geldt voor alle groepsleden, iedereen speelt de hoofdrol).

b. Beschrijf het gevoel dat je hebt. Waar ben je?

c. Ontwerp nu in subgroepjes een scène en repeteer die.

d. Voer deze scène tegelijk met de muziek uit.

e. Voer dezelfde scène uit, maar zoek er nu zelf andere muziek bij.

14. In de beeldende kunst zijn er ook kunstenaars die zich bezighouden met het abstracte. Zij verdiepen zich niet in concrete dingen of vragen, maar richten zich op achterliggende, diepere betekenissen (het 'transcendentale'). (vwo)

a. (20) Zoek op het internet naar kunstproducten die vanuit dat gedachtegoed zijn gemaakt.

b. (5) Kies drie kunstobjecten waarvan je vindt dat die het beste aansluiten bij de sfeer en het doel van de compositie van Ives.

c. (10) Licht toe waar volgens jou die aansluiting te zien is.

DOMEIN C. VERDIEPING

15. Je gaat in een groep een eigen ritmische compositie maken waarbij het dus niet om **toonhoogte** en melodie gaat, maar alleen om **ritmepatronen**. Deze patronen ontstaan doordat iedereen met de cijfers 1 – 5 werkt. Je voert het in eerste instantie uit door te klappen, maar je kunt het later ook met instrumenten uitvoeren. Voer achtereenvolgens de volgende stappen uit:

a. (5) Iedereen zet de cijfers 1 – 5 in een eigen gekozen volgorde.

b. (30) Als iedereen klaar is, kies je samen een rustig tempo uit waarbij iedereen zijn eigen volgorde uitvoert. Dat doe je door achter elkaar in het rustige tempo de getallen uit te tellen. Dus stel je hebt de reeks 13254 uitgekozen, dan tel je $\underline{1} - \underline{1} - \underline{2} - \underline{3} - \underline{1} - \underline{2} - \underline{1} - \underline{2} - \underline{3} - \underline{4} - \underline{5} - \underline{1} - \underline{2} - \underline{3} - \underline{4}$. Elke keer wanneer het cijfer 1 aan de beurt is geef je een klap, de andere cijfers tel je in stilte. Wanneer je met elkaar afspreekt dat je aan het einde een harde klap geeft, moet die voor ieder-

een op hetzelfde moment plaatsvinden. Je kunt deze opdracht het beste in groepjes van 4 – 5 leerlingen uitvoeren. Oefen net zo lang totdat de laatste klap bij iedereen tegelijk komt. Wanneer dat is gelukt kun je hetzelfde doen met de hele klas. Ook dan moet de laatste klap bij allemaal op hetzelfde moment plaatsvinden. Je kunt deze opdracht vervolgens ook met ritme-instrumenten uitvoeren.

c. (30) Je kunt elk cijfer als één tel zien, dan is elke kleine serie dus een **maat**. Het bovenstaande stukje ziet er dan als volgt uit: 1/4, 3/4, 2/4, 5/4, 4/4. Voorzie nu elke maat van een eigen passend ritme en voer vervolgens deze ritmecompositie uit met een kleine groep. Zorg ervoor dat bij de uitvoering de eerste tel van elke maat duidelijk te herkennen is. Je kunt dat doen door op die plek een accent te klappen. Ook deze ritmecompositie kun je met instrumenten uitvoeren.

 16. De compositie kan ook helemaal worden vertaald naar het werken met spreekstemmen. Hiervoor zijn de volgende aandachtspunten van belang. **(vwo)**

- a. Er wordt gewerkt met drie groepen.
 1. Elke groep krijgt of kiest een eigen tekst.
 2. Aan de hand van een grafisch overzicht worden de drie lagen weergegeven.
 3. Elke groep krijgt een eigen instructie over de duur van hun **motief**, en over de verhouding ten opzichte van de andere deelgroepen.
- b. Er wordt een dirigent benoemd die de uiteindelijke verantwoordelijkheid heeft voor de uitvoering van het stuk.
- c. De deelgroepen studeren hun partij in.

17. Zoek een kenmerkend voorbeeld van een muziekstuk dat ook geschreven is met een sterk filosofische inslag. **(vwo)**

- a. Geef een analyse van de vraag die in het muziekstuk aan de orde wordt gesteld.
- b. Geef daarbij ook je eigen mening over het standpunt van de maker.

18. In de compositie van Ives hebben de trompet en de houtblazers een dialoog met elkaar. De strijkers beelden de 'massa', de samenleving op de achtergrond, uit. Deze drie elementen kunnen ook beeldend worden weergegeven.

- a. Maak een duidelijke keus over welke rollen in dit stuk naar voren komen.
- b. Beeld de vraag uit (het volhardende, het onveranderlijke, het voortdurende, het eeuwige) of de pogingen tot antwoord (de groeiende agressie, de wanhoop, het voortdurende proberen, etc.). Je kunt kiezen voor een tweedimensionale of een driedimensionale weergave.

 19. Maak met 15 zelfgemaakte foto's het verloop van de compositie duidelijk. Voeg de foto's zo samen dat het een duidelijk verhaal wordt (dat kan ruimtelijk, maar ook door een collage te maken).

- a. Kies daarvoor zelf een gespreksonderwerp (bijvoorbeeld het milieu, de ik-cultuur, onderdrukking, etc.) uit. Je kunt ook een thema krijgen van of vragen aan de docent.
- b. Maak hierover een dialoog waarbij ook een opvallende rol is bedacht voor de toehoorders (de massa).
- c. Een variant op deze opdracht kan ook zijn dat je een eigen verhaal bedenkt dat zich op een vergelijkbare manier afspeelt als de compositie.

 21. Het gesprek uit de compositie kun je ook in dansrollen weergeven. Een belangrijke regel hierbij is, dat je elkaar absoluut niet mag aanraken. De klas wordt verdeeld in dezelfde drie groepen:

- a. **Een vragensteller.** Voor de dans is dat een solist die probeert contact te leggen met de massa/de groep.

b. Een groepje dat antwoord geeft. Voor de dans is dat een kleine groep die steeds heftiger reageert op de vragensteller. Hierbij voorkomt het groepje telkens dat de vragensteller in contact komt met de massa, de grote groep. Dit groepje reageert bij elke poging van de vragensteller heftiger...

c. De massa, de grote groep. De leden van deze groep laten steeds zien dat ze geen enkele aandacht hebben voor wat er tussen de anderen gebeurt. Ze negeren alles op een demonstratieve manier.

DOMEIN D. VERBINDING

De compositie gaat over belangrijke en serieuze vragen. Het is heel frustrerend dat er blijkbaar geen goed antwoord te vinden is. Dit soort belangrijke vragen zijn vaak een onderwerp geweest voor kunstenaars. De ene keer geven ze met hun kunstwerk een antwoord op zo'n vraag, de andere keer laten zij het ook net als Charles Ives onbeantwoord.

22. Zoek in de (pop-/jazz)muziek een voorbeeld van een lied dat zich bezighoudt met een echte levensvraag. Denk bijvoorbeeld aan:

- Pink Floyd - *We don't need no education*
- Frank Zappa - *Plastic People*
- Stef Bos - *15 miljoen mensen*

Maar je mag ook kiezen voor een eigen gekozen nummer.

- a. Geef aan waarom het hier om een levensvraag gaat volgens jou.
- b. Geef ook aan op welke manier er naar een antwoord wordt gezocht.

23. Kies een van de volgende maatschappelijke thema's:

- milieuvervuiling;
- discriminatie;
- pesten;
- seksisme.

- a. Bedenk bij één van deze thema's een pakkende (levens)vraag.
- b. Ontwerp vervolgens een rap of een songtekst waarbij je de vraag benadrukt zonder het antwoord te geven.